

Beslutsunderlag

DATUM: 2017-03-07
AVDELNING: Avdelningen för betalningssystem och kontanter
HANDLÄGGARE: Therése Gaya, Anja Marletta och Caroline Ahlsén Löfgren
HANTERINGSKLASS: Ö P P E N

SVERIGES RIKSBANK
SE-103 37 Stockholm
(Brunkebergstorg 11)

Tel +46 8 787 00 00
Fax +46 8 21 05 31
registratorn@riksbank.se
www.riksbank.se

DNR [Diarienummer]

Riksbankens föreskrifter (RBFS 2017:1) om inlösen av sedlar och mynt

Förslag till direktionens beslut

Direktionen beslutar att

- fastställa Riksbankens föreskrifter (2017:1) om inlösen av sedlar och mynt i enlighet med bilaga,
- föreskrifterna ska träda i kraft den 1 juni 2017, samt att
- offentliggöra föreskrifterna i Riksbankens författningssamling.

Sammanfattning

Riksbanken löser enligt gällande föreskrifter in ogiltiga svenska sedlar från bl.a. handeln och verksamheter som handlar med ogiltiga sedlar i vinstsyfte, under förutsättning att de uppfyller de krav som föreskrifterna anger. Eftersom dessa verksamheter ofta har svårt att styrka att de genomför kontroller för att försäkra sig om att sedlarna inte härrör från brott eller brottslig verksamhet är det inte ovanligt att deras begäran om inlösen avslås.

Det ursprungliga syftet med möjligheten att lösa in ogiltiga sedlar var att hjälpa privatpersoner som av misstag inte löst in eller använt sedlar i tid. Det innefattade inte handeln, som man kan förutsätta har kunskap om vilka betalningsmedel som är giltiga. Det innefattade inte heller verksamheter som medvetet köper upp ogiltiga sedlar. Mot bakgrund av detta bör föreskrifterna (2015:1) om inlösen av sedlar och mynt ändras så att det inte längre blir möjligt för vissa verksamheter att få ogiltiga sedlar inlösta.

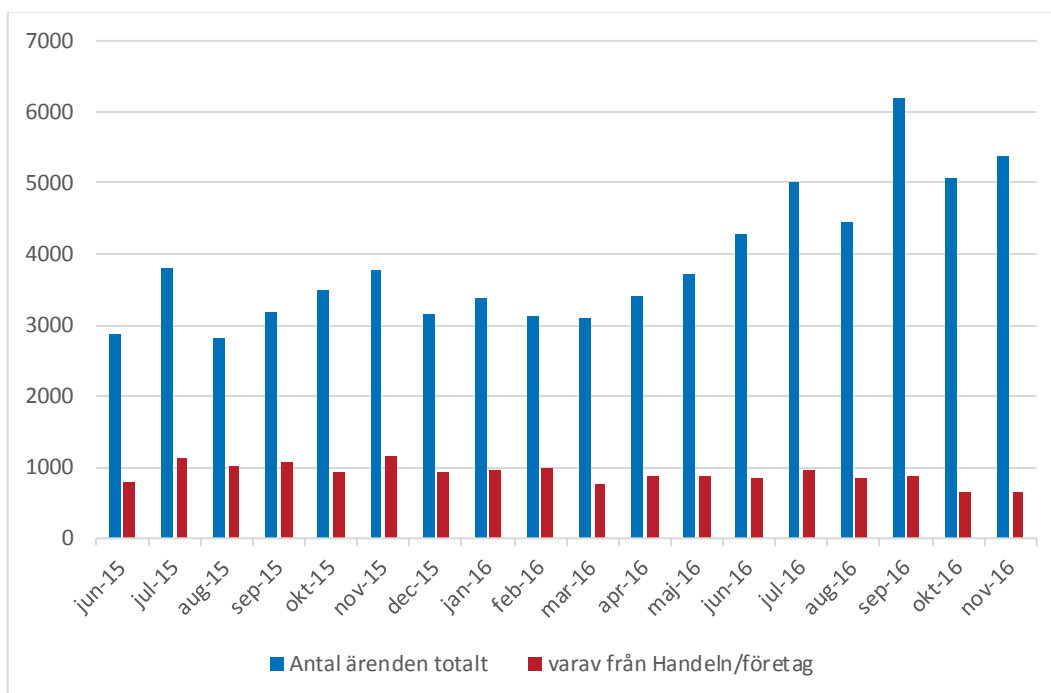
Bakgrund

Riksbanken löser in ogiltiga svenska sedlar från allmänheten enligt bestämmelser i riksbankslagen (1988:1385) och Riksbankens föreskrifter (RBFS 2015:1) om inlösen av sedlar och mynt. Enligt 5 kap. 4 § riksbankslagen får Riksbanken lösa in skadade eller förslitna sedlar och mynt och, om det finns särskilda skäl, sedlar som upphört att vara lagliga betalningsmedel (ogiltiga sedlar). Av föreskrifterna framgår under vilka förutsättningar Riksbanken löser in ogiltiga sedlar.

Även om Riksbanken inte lyder under lagen (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, har banken valt att tillämpa delar av lagen. Riksbanken är däremot skyldig att följa den straffrättsliga penningtvättslagstiftningen som regleras i brottsbalken (1962:700) och lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott.

Sedan starten av sedel- och myntutbytet har Riksbanken fått in ärenden gällande inlösen av ogiltiga sedlar från både handeln och verksamheter som handlar med ogiltiga sedlar i vinstsyfte (s.k. mynhandlare och även växlingskontor). Antalet ärenden minskar inte, trots att dessa verksamheter numera bör ha god kännedom om vilka sedlar som har blivit ogiltiga.

Tabellen nedan visar antalet ärenden som kommer in från handeln i förhållande till den totala mängden ärenden, per månad.

Överväganden

Riksbankens nuvarande föreskrifter

Riksbanken har sedan länge tolkat bestämmelsen i riksbankslagen, som ger Riksbanken en rättighet men inte en skyldighet att lösa in ogiltiga sedlar, generöst. Genom tidigare ändringar av föreskrifterna om inlösen har förutsättningarna för att lösa in tydliggjorts, d.v.s. att inlösen beviljas om Riksbanken bedömer att det inte finns anledning att anta att sedeln härrör från brottsligt förvärv. Det finns ingen begränsning vad gäller vem eller vilka som kan lösa in ogiltiga sedlar, så länge förutsättningarna är uppfyllda.

Förslag till ändring av 1 § och 4 § i föreskrifterna

Detaljhandeln och handel med ogiltiga sedlar i vinstsyfte

Enligt riksbankslagen ska Riksbanken främja ett säkert och effektivt betalningsväsende. Det är mot bakgrund av detta som sedlar ogiltigförklaras och nya, säkrare sedlar tas fram samt

äldre sedlar löses in. Riksbanken följer penningtvättslagstiftningen för att motverka att brottsutbyte förs in och cirkulerar i de finansiella systemen.

Enligt vad som angetts ovan föreskriver riksbankslagen att inlösen av ogiltiga sedlar får ske om det finns "särskilda skäl". Riksbankslagens förarbeten saknar närmare anvisningar om vilka situationer som bör föranleda Riksbanken att bifalla en ansökan om inlösen av ogiltiga sedlar. Bestämmelsen har utformats så att Riksbanken har getts en stor frihet att skönmässigt avgöra i vilka fall inlösen ska ske. För att öka förutsebarheten i Riksbankens rättstillämpning har banken i sina myndighetsföreskrifter tydliggjort förutsättningarna för inlösen. Föreskrifterna ansluter till de aktsamhetskrav som följer av den straffrättsliga penningtvättslagstiftningen och som är tillämpliga även på Riksbanken.

Riksbanken fördjupar normalt utredningen i ett ärende om det belopp som begärs inlöst är förhållandevis stort samtidigt som sökandens berättelse om sedlarnas ursprung inte är trovärdig eller innehåller motsägelser och om sökandens berättelse inte kan dokumenteras trots att dokumentationen i normalfallet borde vara lättillgänglig. Detsamma gäller om sökanden har kommit över sedlarna på ett sätt som indikerar att de härrör från brott i ett tidigare led. Riksbankslagens krav att det ska föreligga särskilda skäl för inlösen tillgodoses numera genom resultatet av detta utredningsarbete. Om sökandens berättelse och Riksbankens utredning inte undanröjer misstanke om brottskoppling avslås ansökningsen.

Enligt vad som angetts ovan har antalet ärenden gällande inlösen av ogiltiga sedlar från både handeln och verksamheter som handlar med ogiltiga sedlar i vinstsyfte inte minskat, trots att information om att sedlarna är ogiltiga har kommunicerats sedan åtminstone 2012. Eftersom dessa verksamheter ofta inte kan styrka att de genomför kontroller för att försäkra sig om att sedlarna inte härrör från brott eller brottslig verksamhet är det inte ovanligt att deras begäran om inlösen avslås. Företag som i sin löpande verksamhet hanterar kontanter bör idag ha god kännedom om vilka sedlar som har blivit och blir ogiltiga. Riksbanken har gått ut med information, särskilt riktat till handeln, om sedlarnas ogiltigförklarande. Handeln har således ett eget ansvar att inte ta emot sedlar som inte längre utgör lagliga betalningsmedel. Detsamma gäller mynthandlare och växlingskontor. Det bör också framhållas att riksbankslagens krav på särskilda skäl inte kan anses uppfyllt av ett handelsföretag som på grund av bristande kontroller eller okunskap om sedelutbytet tagit emot eller köpt ogiltiga sedlar.

Med anledning av detta bör föreskrifterna kompletteras med ny lydelse i 4 §. Kompletteringen innebär att Riksbanken inte ska lösa in en sedel om det finns anledning att anta att den härrör från handel med ogiltiga sedlar i vinstsyfte eller från näringsverksamhet vari ingår försäljning av varor och/eller tjänster mot kontant betalning.

Skadade sedlar bör inte omfattas av den nu föreslagna begränsningen av möjligheterna att lösa in sedlar eftersom det är önskvärt för Riksbanken att få in skadade sedlar från cirkulation ute i samhället. Andelen skadade sedlar som kommer in från handeln, mynthandlare eller växlingskontor är mycket liten.

Redaktionell ändring

I 1 § Riksbankens föreskrifter om inlösen av sedlar och mynt anges att inlösen inte sker bland annat om det kan antas att sedeln härrör från brott eller brottslig verksamhet (punkt a) eller om sedeln löses in för att dölja att sedeln härrör från brott eller brottslig verksamhet (punkt b). Denna indelning har sitt ursprung i den numera upphävda bestämmelsen om penninghäleri i 9 kap. 6 a § brottsbalken. Distinktionen bedöms nu sakna praktisk betydelse. Punkt b) bör därför tas bort. Detta innebär alltså inte någon ändring i sak.

Förslag till tillägg av 6 §; rätt för Riksbanken att behålla sedlar

I nuläget medger inlämnare, genom att underteckna Riksbankens blankett om begäran om inlösen, att Riksbanken behåller insända sedlar efter beslut. Inlämnaren avstår samtidigt från rätt att återkräva sedlarna även om Riksbanken inte beviljar begäran om inlösen. Med anledning av den praxis som Riksbanken har tillämpat sedan länge och som innebär just att Riksbanken behåller insända sedlar, bör föreskrifterna kompletteras med en bestämmelse som tydliggör att Riksbanken har sådan rätt att behålla inkomna sedlar och mynt. Praxisen kommer bl.a. av att det inte anses önskvärt att sedlar, som inte löses in, till exempel på grund av att det finns anledning att anta att de härrör från brott eller brottslig verksamhet, kommer åter i cirkulation i samhället. Att skicka tillbaka sådana sedlar skulle därtill kunna stå i strid med straffrättens bestämmelser om penninghäleri.

Ikraftträdande av föreskrifterna

För att det ska vara möjligt att hitta alla gällande bestämmelser om inlösen av sedlar och mynt i samma föreskrifter föreslås att Riksbankens föreskrifter RBFS 2015:1 istället för att ändras ersätts av helt nya föreskrifter (RBFS 2017:1) med de föreslagna ändringarna. De nya föreskrifterna ska träda i kraft den 1 juni 2017 och offentliggöras i Riksbankens författningssamling.